

ŞİİR

- ✓ Duygu, düşünce ve hayallerin dizeler hâlinde dile getirildiği coşku ve heyecana bağlı edebî metinlerdir.
- ✓ Şiirde her bir satıra **dize** (mısra) denir, dize birlikleri ise nazım birimi terimiyle karşılanır.

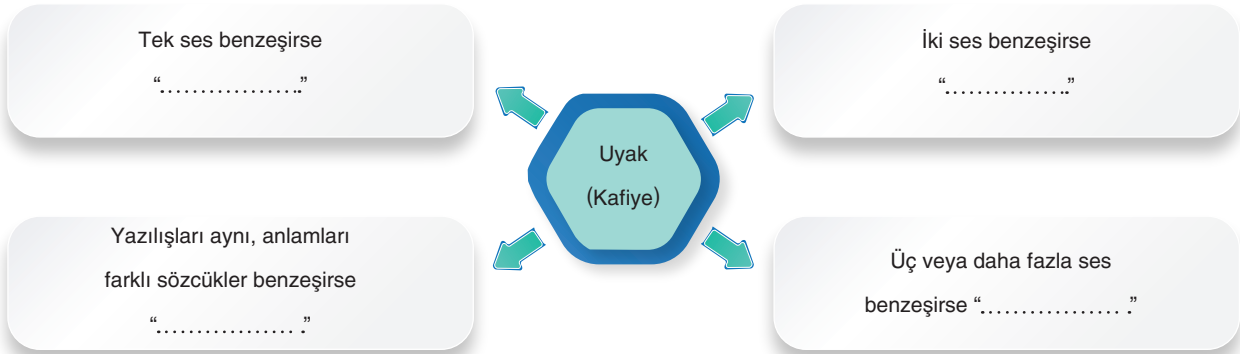
_____ } Dize (Mısra)	_____ } Dörtlük	
_____ } Beyit	_____ }	
_____ } Bent (Üç veya daha fazla dizeden oluşur.)	_____ }	
_____ }	_____ }	

- ✓ Şiiri düzyazıdan ayıran önemli özelliklerden biri de şiirin ahenk unsurlarıyla kurulmasıdır. Ses akışı (vurgu, tonlama), ses tekrarları (asonans, aliterasyon), benzerlikleri, ölçü (vezin) şiirdeki ahenk unsurlarıdır.

Ölçü (Vezin): Türk edebiyatında hece ve aruz ölçüsü ile serbest ölçü kullanılmıştır.

Redif: Dize sonlarındaki görevleri ve anlamları aynı olan redif görevini üstlenir.

Uyak (Kafiye): Dize sonlarındaki ses benzerlikleridir.

Uyak şeması: Dize sonlarındaki ses benzerliklerinin, alfabetik sıra gözetilerek harflerle şemalaştırılmasıdır.

_____ a } Düz uyak	_____ a } Çapraz uyak	
_____ a }	_____ b }	
_____ a }	_____ a }	
_____ b }	_____ b }	
_____ a } Sarmal uyak	_____ a } Mânî tipi uyak	
_____ b }	_____ a }	
_____ b }	_____ x }	
_____ a }	_____ a }	

Edebî Sanatlar

Aliterasyon: Art arda gelen dizelerde ünsüz seslerin tekrar edilmesidir.

Dest - bûsi arzusuyla ger ölse dostlar
Kûze eylen toprağım sunun ânınla yâre su

Fuzuli

Asonans: Art arda gelen dizelerde ünlü seslerin tekrar edilmesidir.

Bir beyaz lerze, bir dumanlı uçuş
Eşini gaib eyleyen bir kuş gibi kar

Cenap Şahabettin

✓ Şiirde sözcükler genelde mecaz anlamda kullanılır. Sözcükler; gerçek anlamlarının dışında, şiire has yeni bir anlam kazandıklarında “imge” oluşur. İmge, söz sanatlarıyla (edebî sanatlar) oluşur.

Mecazımürsel (Ad Aktarması): Benzetme amacı gütmeyen aralarında “iç-dış, yazar-eser, parça-bütün...” gibi anlam ilişkileri olan sözcükleri birbirinin yerine kullanmaktır.

Bir ruh o derin bahçede bir defa yaşarsa
Boynunda onun kolları, koynunda o varsa

Yahya Kemal Beyatlı

• “Ruh” sözcüğü, insan yerine kullanılmıştır.

Teşbih (Benzetme): Aralarında çeşitli yönlerden benzerlik bulunan iki varlıktan zayıfını güçlüsüne benzetmektir. Teşbihte hem güçlü hem de zayıf varlık mutlaka bulunmalıdır.

Gündüz denizlerde solarken baktık
Ve çobanlar gibi dallar yaktık

Benzeyen: Biz (zayıf varlık)

Kendisine benzetilen: çobanlar (güçlü varlık)

Benzetme yönü: dallar yakmak (iki varlık arasındaki benzerlik)

Benzetme edatı: gibi

İstiare (Eğretileme): Teşbihe çok benzer. Ondan farkı benzeyen ve kendisine benzetilen unsurlardan sadece birinin söylenmesidir. Benzeyenin söylendiği istiareye **kapalı istiare**, kendisine benzetilenin söylendiğine ise **açık istiare** denir.

A kara kız kara kız
Saçlarını tara kız
Gönlüm uçtu yuvadan
Perçeminde ara kız

Benzeyen: gönül

Kendisine benzetilen: —

Kapalı istiare

İki kapılı bir handa
Gidiyorum gündüz gece

Benzeyen: —

Kendisine benzetilen: İki kapılı han

Açık istiare

Teşhis (Kişileştirme): İnsan dışındaki varlıklara, insanlara has özelliklerin yüklendiği sanattır.

İntak (Konuşturma): İnsan dışındaki varlıkların konuşutulmasıdır. Her intakta aynı zamanda teşhis de vardır.

Bu kılıç Sakarya’da Dumlupınar’da

Mehmet’lerin hıncını bilemiş

Bir bozkır gecesi Kocatepe’de

“**Ben nasıl yerimde dururum**” demiş

Bir sıyrılmış kınından memleket memleket

Tenasüp (Uygunluk): Karşıt anlamlı sözcükler dışında, anlamca ilişkili sözcükleri bir arada kullanma sanattır.

Her sabah başka **bahar** olsa da ben uslandım
Uğramam **bahçelerin** semtine **gülden** yandım

Tezat: Karşıt anlamlı sözcükleri, durumları bir arada kullanma sanattır.

Ne **siyah** eylemiş bu nâsiyeyi
Saçımı **bembeyaz** eden bahtım

Telmih: Pek çok kişi tarafından bilinen bir olayı ve bir kişiyi hatırlatma sanatıdır.

Yüzünde görünür **Yusuf** nişanı
Yüzünü görenler çeker efgânı
Büsbütün Gürcistan Erzurum Van’ı
Belh’i Buhara’yı değer gözlerin

Hüsnüalil: Bir olayın sebebini olduğundan daha farklı, güzel bir sebebe bağlama sanatıdır.

Yeni bir ülkede yem vermek için atlarına
Nice bin atlı katılmıştı fetih rüzgârına

Mübalağa: Bir olayı, durumu, varlığı olduğundan daha büyük ya da daha küçük gösterme sanatıdır.

Bin yıldan uzun bir gecenin bestesidir bu
Bin yıldan uzun sürecektir zannedilen kar sesidir bu

Kinaye: Bir sözü hem gerçek hem de mecaz anlama gelecek şekilde kullanma sanatıdır. Kastedilen mecaz anlamdır.

Makbul isen hitabına herkes **kulak tutar.**

Tevriye: Birden fazla gerçek anlamı olan bir sözcüğü herkesçe bilinen anlamıyla değil uzak anlamıyla kullanma sanatıdır.

Kanmadık gaşy eden bu maviliğe

İrsalimesel: Yazılı ya da sözlü anlatımda atasözü ya da özdeyiş kullanma sanatıdır.

Kirpikleri uzundur yârin hayale sığmaz
Meşhur bir meseldir **mızrak çuvala sığmaz**

Tariz: Söylenen sözün içnelemek amacıyla tam karşısını kas-tetme sanatıdır.

Bir nasihatim var zamana uygun
Tut sözümü, yattıkça yat uyanma
Meşhur bir kelimedir sen kazan sen ye
El için yok yere ateşe yanma

Tecahülûarif: Bilinen bir gerçeği, bilmezlikten gelme sanatıdır.

Eğilmiş arza kanar muttasıl kanar güller
Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller
Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer?

- ✓ Şiirler, konularına göre türlere ayrılır. Her türlü duygunun işlendiği şiirler, kahramanlık konusunun işlendiği şiirler, doğa ve çoban hayatının işlendiği şiirler, toplumun aksayan yönlerini ya da bir kişiyi eleştirmek amacıyla yazılan şiirler; bir konuda öğüt ve bilgi vermek, bir düşünceyi açıklamak amacıyla yazılan şiirler olarak adlandırılır.
- ✓ Şiir bir tema etrafında şekillenir. Şiire hâkim olan duyguya **tema** denir.
- ✓ Her şiir, yazıldığı dönemin zihniyetinden ve şairinin duygularından, hayat anlayışından izler taşır.
- ✓ Her şiir bir gelenek için var olur.

TANZİMAT EDEBİYATI

- ✓ Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatının ilk dönemi olan Tanzimat Edebiyatı; 1860 yılında Türk edebiyatının ilk özel gazetesi Ter-cüman-ı Ahval'in çıkarılmasıyla başlar, 1896 yılında son bulur.
- ✓ Tanzimat Edebiyatı; eserlerde işlenen tema, dil özellikleri ve sanatçıların benimsedikleri sanat anlayışı göz önünde bulundurulduğunda iki döneme ayrılır.
- ✓ Tanzimat Birinci Dönemi'nde "toplum için sanat", İkinci Dönemi'nde "sanat için sanat" anlayışı hâkimdir. Birinci Dönemi'nde dilin sadeleştirilmesi gerektiği düşüncesi hâkimken İkinci Dönem sanatçılarının böyle bir kaygısı yoktur. Tanzimat Birinci Dönemi'nde toplumsal konular, Tanzimat İkinci Dönemi'nde bireysel konular işlenmiştir.
- ✓ Batılılaşma süreciyle birlikte hikâye, roman, tiyatro ve makale gibi türlerin ilk örnekleri verilmiştir.

I. Dönem Tanzimat Sanatçıları: Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Ahmet Vefik Paşa, Şemsettin Sami, Ahmet Mithat Efendi.

II. Dönem Tanzimat Sanatçıları: Recaizade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamit Tarhan, Muallim Naci, Nabizade Nazım, Samipaşa-zade Sezai.

Tanzimat Dönemi Şiiri

- ✓ Tanzimat Dönemi Edebiyatı'nda ilk yenileşen tür düzyazıdır, düzyazıyı şiir izler.
- ✓ Tanzimat Dönemi şiirinde, bir yandan şiirinin özellikleri devam ettirilirken bir yandan tema, kafiye anlayışı ve biçimde yenileşme gözlenir.
- ✓ Divan şiirindeki parça güzelliği, yerini bütün güzelliğine bırakır.
- ✓ Divan şiirinin "göz için kafiye" anlayışının yanında "....." anlayışına da yer verilir.
- ✓ Divan edebiyatında nazım biçimleriyle anılan şiirler ilk defa Tanzimat Dönemi'nde adlandırılmaya başlanır.
- ✓ Divan şiirindeki yerini imgelere bırakır.
- ✓ Tanzimat Birinci Dönem şiirinde hak, adalet, hürriyet gibi toplumsal temalar işlenirken İkinci Dönem'i'nde ölüm, aşk, tabiat, aile ve metafizik gibi bireysel temalar işlenir.
- ✓ Tanzimat Birinci Dönem'i'nde özellikle Şinasi, yazı dilini konuşma diline yaklaştırarak dili sadeleştirme düşüncesiyle hareket etmiştir. Fakat bu düşüncesi tam anlamıyla hayata geçirilememiştir. Tanzimat II. Dönem şairlerinin ise hiçbir zaman böyle bir düşünceleri olmamış, aksine şiirlerinde sanatlı bir üslup kullanmışlardır.
- ✓ Tanzimat Dönemi şiirinde çoğunlukla divan edebiyatı nazım şekilleri kullanılmaya devam edilmiştir. İkinci Dönem şairlerinden Recaizade Mahmut Ekrem ve Abdülhak Hamit Tarhan şiirde yeniliğin öncüleri durumundadırlar. Fakat Türk şiirindeki asıl yenileşme Servetî'nun Dönemi'nde gerçekleşir.
- ✓ Özellikle Birinci Dönem sanatçıları, hece ile şiir yazma isteğindedir fakat döneme hâkim olan ölçü dur. Ölçüde de divan geleneğine bağlı kalmıştır.
- ✓ Tanzimat şiirinin ikinci döneminde "abes-muktebes" olarak da bilinen ve kafiye için mi, kulak için mi olduğu sorusu etrafında şekillenen bir tartışma yaşanır. Bu tartışma ile Türk şiirinde kafiye anlayışları için yeni olanaklar doğar.
- ✓ Şiirde "yeni"nin temsilcisi kabul edilen Recaizade Mahmut Ekrem ve çevresindekiler tavırlarını kulak için kafiyeyle yana koymuşlardır.

Örnek Metin

Hürriyet Kasidesi

Görüp ahkâm-ı asrı münharif sıdk u selâmetten
Çekildik izzet ü ikbâl ile bâb-ı Hükûmet'ten

Usanmaz kendini insan bilenler halka hizmetten
Mürüvvet-mend olan mazlûma el çekmez iânetten

**Hakir olduysa millet, şanına noksan gelir sanma
Yere düşmekle cevher sâkıt olmaz kadr ü kıymetten**

Vücûdun kim hamîr-i mâyesi hâk-i vatandaşdır
Ne gam râh-ı vatanda hâk olursa cevri ü mihnetten

...

Durur ahkâm-ı nusret ittihad-ı kalb-i millette
Çıkar âsâr-ı rahmet ihtilâf-ı re'y-i ümmetten

...

Ne gam pür-âteş-i hevl olsa da gavgâ-yı hürriyet
Kaçar mı merd olan bir cân için meydân-ı gayretten

Felek her türlü esbâb-ı cefâsın toplansın gelsin
Dönersem kahpeyim millet yolunda bir azimetten

**Ne efsûnkâr imişsin âh ey didâr-ı hürriyet
Esîr-i aşkın olduk gerçi kurtulduk esareten**

...

Ne yâr-ı cân imişsin âh ey ümmîd-i istikbâl
Cihânı sensin âzâd eyleyen bin ye's ü mihnetden

Senindir devr-i devlet hükmünü dünyaya infâz et
Hüdâ ikbâlini hıfz eylesin her türlü âfetten

**Kilâb-ı zulme kaldı gezdiğin nâzende sahrâlar
Uyan ey yâreli şîr-i jeyân bu hâb-ı gafletten**

ahkâm: Hükümler / **asar:** Eserler / **bâb:** Kapı / **cevr:** Zulüm, haksızlık / **didâr:** Yüz / **esbâb:** Sebepler / **efsunkâr:** Büyüleyici / **hâb-ı gaflet:** Gaflet uykusu / **hâk:** Toprak / **hâmîr:** Hamur / **hevl:** Korku / **ittihat:** Birlik / **kilab-ı zulüm:** Zulmün köpekleri / **mâye:** Maya / **münharif:** Uzaklaşma / **mürüvvet-mend:** İyiliksever / **nusret:** Üstünlük / **râh:** Yol / **sâkît:** Düşen / **sıdk u selamet:** Doğruluk ve samimiyet / **şîr-i jeyân:** Kükremiş aslan / **ye's ü mihnet:** Umutsuzluk ve dert

ETKİNLİK-1

a. Şiirin uyak şemasını çıkararak ölçüsünü, ilk beytinin redif ve uyaklarını belirleyiniz.

b. Şiirin koyu yazılmış beyitlerindeki edebî sanatları belirleyiniz.

c. Şiirde Tanzimat Birinci Dönem şiirinin hangi özelliklerini görmek mümkündür?

Su Kasidesi

Saçma ey göz eşkden gönlümdeki odlara su

Kim bu denli dutuşan odlara kılmaz çare su

Suya versin bağ-ban gülzarı zahmet çekmesin

Bir gül açılmaz yüzün tek verse bin-gülzâre su

Arızın yâdiyle nem-nâk olsa müjgânım n'ola

Zayı olmaz gül temennâsiyle vermek hâre su

Dest-bûsi arzûsiyle ger ölsem dostlar

Kûze eylen toprağım sunun anınla yâre su

Fuzûli

d. *Hürriyet Kasidesi* ile *Su Kasidesi*'ni tabloda belirtilen özellikler doğrultusunda karşılaştırınız.

Özellikler	<i>Hürriyet Kasidesi</i>	<i>Su Kasidesi</i>
Nazım birimi		
Yazıldığı ölçü		
Kafiye şeması		
Tema		
Başlık özelliği		
Dil		
Ait olduğu dönem / Gelenek		

Namık Kemal
(1840-1888)

- ✓ Şiir, roman, tiyatro, eleştiri, makale, tarih ve biyografi türlerinde eserler vermiştir.
- ✓ Türk edebiyatında şiirleri ölümünün ardından kitaplaştırılan şairlerden biridir.
- ✓ “Vatan şairi” olarak tanınan Namık Kemal, “hürriyet, adalet, ahlak” konularını eserlerine taşımıştır.
- ✓ İlk şiirlerinde divan şiiri geleneğine bağlı olan şair, Şinasi ile tanıştıktan sonra içerikte ve biçimde yeni şiirler yazmıştır.
- ✓ Toplumsal konulara yönelerek sanatını toplum hizmetine sunan şair, klasik kasidedeki bölümleri ortadan kaldırarak biçimsel yeniliklere imza atmıştır. Onunla birlikte kaside soyut bir konuya -hürriyete- övgü niteliği kazanmıştır. İlk kez şiire bir isim veren de Namık Kemal'dir.
- ✓ Hece ölçüsüyle şiirler yazsa da şiirlerinin çoğunda aruz ölçüsünü kullanmıştır.
- ✓ Çağdaşı Şinasi ve Ziya Paşa ile birlikte “toplum için sanat” anlayışını benimsemiştir.
- ✓ Recaizade Mahmut Ekrem ile birlikte Abdülhak Hamit'in kendine örnek aldığı şairdir.
- ✓ Türk edebiyatında pek çok alanda ilklerin temsilcisi durumundadır. İlk edebî roman *İntibah*, ilk tarihî roman *Cezmi*, sahnelenen ilk tiyatro eseri *Vatan yahut Silistre*'nin yazarıdır.
- ✓ *Vatan yahut Silistre* oyununun sahnelenmesinden sonra halkı galeyana getirdiği gerekçesiyle Magosa'ya sürgüne gönderilmiştir. En üretken dönemi sürgün yıllarıdır.
- ✓ Eserlerinde romantizmin etkileri gözlenir.

Romanları: *İntibah, Cezmi*.

Oyunları: *Vatan yahut Silistre, Zavallı Çocuk, Akif Bey, Kara Bela, Celaleddin Harzemşah, Gülnihal*.

Eleştirileri: *Tahrib-i Harabat, Takip, Renan Müdafaaamesi*.

Dönemin Diğer Önemli Şairleri

İbrahim Şinasi
(1826-1871)

- ✓ Tanzimat Edebiyatı'nın kurucusu olan sanatçı, eserlerinden ziyade düşünce ve eylemleriyle döneme yön vermiştir.
- ✓ Türk edebiyatında pek çok “ilk”in altında imzası vardır.
- ✓ İlk yerli tiyatro *Şair Evlenmesi*, ilk özel gazete Tercüman-ı Ahval, ilk şiir tercümesi *Tercüme-i Manzume*, ilk makale *Tercüman-ı Ahval Mukaddimesi* onun kaleminden çıkmıştır. Noktalama işaretlerini ilk kez kullanan da odur. *Durub-ı Emsali Osmaniye* adlı eseri, atasözleri ile ilgili hazırlanmış ilk eserdir.
- ✓ Her ne kadar divan edebiyatı nazım şekillerini kullanmaya devam etse de hem biçimde hem de içerikte yenilikçidir. Kanun, adalet, akıl, medeniyet gibi kavramları şiire taşımış ve “toplum için sanat” anlayışıyla hareket etmiştir.
- ✓ Halkı aydınlatma amacıyla eserler kaleme aldığı için yazı dilinin konuşma diline yaklaştırılması gerektiğini savunmuş, bunu hayata geçirmeye çalışmıştır. Şiirlerinde daha önce divan şiirinde kullanılmayan imgelere yer vermiş; Arapça, Farsça kelimeler kullanmak yerine anlatımında atasözleri ve deyimlerden yararlanmış.
- ✓ Akılcılık ve kuralcılığı, onu Türk edebiyatında klasisizmin güçlü bir temsilcisi yapmıştır.

Şiir: *Müntehat-ı Eş'ar* **Oyun:** *Şair Evlenmesi*

Ziya Paşa
(1829-1880)

- ✓ Şiir, anı, hiciv, düzyazı ve antoloji türlerinde eserler vermiştir. Roman ve hikâye türünde eser yazmamıştır.
- ✓ Biçim olarak divan şiir geleneğine bağlı olan sanatçı, yenilikçi düşüncelerini şiire taşıyarak içerikte yeni eserler kaleme almıştır.
- ✓ Hece ile yazdığı birkaç şiirinin dışında aruz ölçüsünü kullanmıştır.
- ✓ Şiirlerinde hak, adalet, medeniyet kavramlarına yönelen Ziya Paşa, kimi eserlerinde de hayattan, insandan, evrenden şikâyet eder.
- ✓ Tutarsızlıklarıyla bilinen bir şairdir. *Şiir ve İnşa* makalesinde Türk edebiyatının modernleştirilmesi ve halk dilinin yazı dilinde de esas alınması gerektiğini savunurken *Harabat* adlı antolojisinde divan edebiyatını halk edebiyatına üstün tutar. Düşüncelerindeki bu tutarsızlık nedeniyle yol arkadaşı Namık Kemal tarafından da eleştirilmiştir.
- ✓ Kimi eserleri Tanzimat Dönemi'nde hikemî şiirin devamı niteliğindedir.
- ✓ Bağdatlı Ruhi'den etkilenecek *Terkib-i Bent* ve *Terci-i Bent*'i yazmış; *Terkib-i Bent*'te kullandığı atasözü niteliğindeki mısralarıyla edebiyat dünyasında kendinden söz ettirmiştir.

Şiir: *Eş'ar-ı Ziya*. **Anı:** *Defter-i Amal*. **Hiciv:** *Zafemâne*. **Düzyazı:** *Rüya*. **Antoloji:** *Harabat*.

ÖRNEK-1

Tanzimat şiirinin asıl yeniliği içerikte ortaya çıkmıştır. Şinasi“hak, adalet, kanun, medeniyet, millet, hükümet, reisicumhur”; Namık Kemal “hak, adalet, hürriyet ve vatan” gibi sosyal içeriklikavramları ve değerleri dile getirmiştir.

Buna göre aşağıdaki beyitlerden hangisi bu parçada söz edilen şairlerden birine ait olduğu söylenemez?

- A) Sensin ol fahr-i cihan-ı medeniyet ki hemân
Ahdini vakt-i saadet bilir ebna-yı zaman
- B) Görüp ahkâm-ı asrı münharif sıdk u selametten
Çekildik izzet ü ikbal ile bab-ı hükümetten
- C) Öyle kanun-i müebbet ki ez-ser-i nev
Devlet-i mülke bekâ saltanata istiklâl
- D) Ne gam pür âteş-i hevl olsa da gavgâ-yı hürriyet
Kaçar mı merd olan bir cân için meydân-ı gayretten
- E) Çâresüz kaldum Hudâyâ çâre kıl yâ Rab bana
Nefs ü şeytandan halâs eyle beni iypâdişâ

Örnek Metin

Eyvah! .. Ne yer ne yâr kaldı
Gönlüm dolu âh ü zâr kaldı
Şimdi buradaydı gitti elden
Gitti ebede gelip ezelden
Ben gittim, o hâksâr kaldı
Bir gûşede târmâr kaldı;
Baki o enîs-i dilden, eyvah!
Beyrut'ta bir mezar kaldı
...

Makber

Gitti nazarımdan, âh gitti
Bî- maksad ü bî-günâh gitti
Her fert cihanda birdir amma
Bir tane değildir, öyle hâşâ
Bir tâne idi o mâh, gitti
Aylarca olup tebâh gitti
Görsem yeridir seni karalık
Nurum benim ey İlâh, gitti
...

Yâ Rab, bana inayet eyle
Bir yol tutayım delâlet eyle
Kaldımsa da ayrı, görmedim o nerede
Sadmen ile bir adım ilerde
Ey can, buna gel kanaat eyle
Kesme yolum ey hayat-ı katil
Ey mevt, beni siyânet eyle

Abdülhak Hamit Tarhan

delâlet: Yol gösterme / **enis:** Sevgili / **gûşe:** Köşe / **hâksar:** Toz toprak içinde / **inayet:** İyilik, lütuf / **makber:** Mezar, gömüt / **mevt:** Ölüm / **siyânet:** Koruma / **tebâh:** Yok olma

ETKİNLİK-2

a. Şiirin I. bendinin uyak şemasını çıkararak redif ve uyaklarını belirleyiniz.

b. Şiirin temasını belirleyiniz.

c. Şiirden hareketle Tanzimat İkinci Dönem şiirinin özellikleriyle ilgili neler söylenebilir? Yazınız.

d. *Makber* ile *Hürriyet Kasidesi*'ni aşağıdaki tabloda belirtilen özellikler doğrultusunda karşılaştırınız.

Özellikler	<i>Makber</i>	<i>Hürriyet Kasidesi</i>
Nazım birimi		
Yazıldığı ölçü		
Tema		
Dili		
Etkisinde kalınan sanat akımı		

e. Aşağıdaki cümleyi öğelerine ayırınız.

Bütünleştirme yapmadan gerçek dönüşümler sağlamak bir hayalden ibarettir.

--	--

Abdülhak Hamit
Tarhan
(1852-1937)

- ✓ Sadece şiir ve tiyatro türlerinde eser veren sanatçı, döneminde "Şair-i Azam" olarak anılmıştır.
- ✓ Modern Türk şiirinin kurucusu olarak kabul edilen şair, Batı edebiyatına has özellikleri şiirlerine uygulayarak Doğu ile Batı arasında köprü olmuştur.
- ✓ "Sanat için sanat" anlayışına sahip şair, eserlerinde ağır ve sanatlı bir dil kullanmıştır.
- ✓ Recaizâde Mahmut Ekrem düşünce adamı; Abdülhak Hamit Tarhan ise eylem adamıdır. Recaizade yenilikler üzerine düşünmüş, Abdülhak Hamit ise yenilikleri uygulamıştır.
- ✓ Türk edebiyatının ilk pastoral şiiri *Sahra* ona aittir. Doğa temasını şiire taşıyan ve serbest şiirin ilk örneklerini veren odur.
- ✓ Şiirlerinin başlıca teması aşk ve doğadır. Bu temaların dışında ruh, Tanrı, metafizik, varlık da onun şiirinde tema olarak kendine yer bulur.
- ✓ Tiyatrolarında tarihî ve bireysel konuları, günlük hayatı işlemiştir.
- ✓ Hece ölçüsünü çok az kullanan şair, şiirlerini aruz ölçüsüyle kaleme almıştır.
- ✓ Türk edebiyatında romantizmin temsilcilerinden biridir.
- ✓ Tiyatro oyunlarını oynanması için değil okunması için yazmıştır.

Şiirleri: *Makber*, *Hacle*, *Ölü*, *Divaneliklerim* yahut *Belde*, *Bunlar Odur*, *Bir Sefîlenin Hasbîhâli*, *Validem*, *İlham-ı Vatan*, *Garâm*, *Bâlâdan Sesler*

Oyunları: *Sardanapal*, *Turhan*, *Kanunî'nin Vicdan Azabı*, *Eşber*, *Nazife*, *İlhan*, *Yabancı Dostlar*, *Arziler*, *Ruhlar*, *Tayflar Geçidi*, *Tezer*, *Nesteren*, *Liberte*, *Hakan*, *Cünun-ı Aşk*, *Macera-yı Aşk*, *Sabr u Sebat*, *İçli Kız*, *Duhter-Hindu*, *Tarık*, *İbn-i Musa*, *Zeynep*, *Finten*, *Yadigâr-ı Harp*

2 – 3 . Örnek soruları aşağıdaki beyitlere göre cevaplayınız.

Bir katre içen çeşme-i pür-hûn-ı fenâdan
Başın alamaz bir dahi bârân-ı belâdan

Seyr etti heva üzre denir taht-ı Süleyman
Ol saltanatın yeller eser şimdi yerinde

Yıldız arayıp gökte nice turfa müneccim
Gaflet ile görmez kuyuyu reh-güzerinde

(**katre**: Damla / **pür**: Çok / **hûn**: Kan, ölüm / **baran**: Yağmur/ **turfa**: Yeni, garip / **gaflet**: Derin uyku hâli / **reh-güzer**: Gececek yol, geçit)

ÖRNEK-2

Bu beyitlerdeki altı çizili kelime grubunun kazandığı anlam aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yok olma
B) Özlemle anma
C) Kaybolma
D) Geri dönüşü olmama
E) Eskime

ÖRNEK-3

Bu beyitlerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Didaktik özellik taşır.
B) İkinci beyitte telmih sanatı örneklenmiştir.
C) Birinci beyitte hem redif hem de zengin uyak vardır.
D) Birinci Dönem, Tanzimat şiirinin özelliklerini yansıtmaktadır.
E) Gazel kafiye düzeni ile yazılmıştır.

Dönemin Diğer Önemli Şairleri

Muallim Naci
(1850-1893)

- ✓ Şiir, oyun, anı, eleştiri ve sözlük türlerinde eserler vermiştir.
- ✓ Batı edebiyatını iyi bilen, o edebiyattan çeviriler yapan sanatçı, Batı şiirinden esinlenerek şiirler de yazmıştır.
- ✓ Recaizade Mahmut Ekrem'le birbirlerinin şiir anlayışları üzerine girdiği tartışmada eski edebiyat taraftarı gibi algılansa da Naci için en doğru ifade eski şiirle yeni şiir arasında bir orta yolcu olduğudur.
- ✓ Aruzu Türkçeye başarıyla uygulamış sanatçılardan biridir.
- ✓ Türk edebiyatının köy hayatını konu alan ilk şiiri *Köylü Kızların Şarkısı* onun kaleminden çıkmıştır.

Şiirleri: Âteşpâre, Şerâre, Fûrûzân, Sünbûle, Yâdigâr-ı Naci.

Eleştiri: Muallim, Demdeme, Yazmış Bulundum.

Anı: Medrese Hatıraları, Ömer'in Çocukluğu.

Oyun: Hamiyet.

Sözlük: Lûgat-ı Naci

Recaizade
Mahmut Ekrem
(1847-1914)

- ✓ Şiir, hikâye, roman, tiyatro, eleştiri ve anı gibi pek çok türde eser vermiştir.
- ✓ “Her güzel şey şiirdir.” anlayışıyla hareket etmiş, şiirin konusunu genişletmiştir.
- ✓ “Sanat için sanat” anlayışıyla hareket eden şair, bireysel duyguları şiirin konusu hâline getirmiştir.
- ✓ Şiir dilinin günlük konuşma dilinden farklı olması gerektiğini savunan şairin bu anlayışı ağır, sanatlı dili beraberinde getirmiştir.
- ✓ Şiiri biçimsel olarak yenilikler taşısa da divan edebiyatı nazım şekillerini ve aruz ölçüsünü kullanmıştır.
- ✓ Şiirlerinde aşk, ölüm, doğa temalarını işleyen şair, oğlu Nejad’ı kaybettikten sonra yaşadığı acı üzerine yazdığı şiirlerle “aile hayatı”nı ilk kez şiire taşımıştır.
- ✓ Ölçünün şiirin temasına uygun olması gerektiğini yani müzikaliteyi dile getiren ilk şairdir.
- ✓ Türk edebiyatının ilk realist romanı *Araba Sevdası*’nın yazarıdır.
- ✓ Edebiyat konusundaki düşünceleriyle genç sanatçılara öncü olmuş, Servetifünun Edebiyatı’nın oluşmasına katkı sağlamıştır.
- ✓ Şiirlerinde romantizmi, romanında realizmi benimsemiştir.

Şiirleri: *Nağme-i Seher, Yedigâr-ı Şebap, Zemzeme (I, II, III), Tefekkür, Pejmürde, Nejad Ekrem, Nefrin.*

Romanı: *Araba Sevdası.*

Hikâyeleri: *Muhsin Bey yahut Şairliğin Hazin Neticesi, Şemsa.*

Oyunları: *Çok Bilen Çok Yanılır, Afife Anjelik, Vuslat yahut Süreksiz Sevinç, Atala.*

Eleştiri: *Takdir-i Elhan.*

SERVETİFÜNUN DÖNEMİ ŞİİRİ

- ✓ “Sanat için sanat” anlayışının hâkim olduğu bu dönemde şiirlerin konusunu bireysel duygular oluşturur.
- ✓ Daha önce kullanılmayan Arapça ve Farsça sözcükler, tamlamalar kullanılmış; alışılmamış bağdaştırmalara yer verilmiş hatta şairler kendileri kelime uydurma yoluna gitmişlerdir.
- ✓ ölçüsü kullanılmıştır.
- ✓ Kulak için kafiye anlayışı benimsenmiştir.
- ✓ Divan şiiri nazım şekilleri bu dönemde terk edilmiştir. Şairler; müstezat nazım şeklinden uyarladıkları “serbest müstezat”, Fransız edebiyatından alınmış, triyole ve terzarima nazım şekillerini kullanmışlardır.
- ✓ Bu dönem şairleri siyasi baskılar, ülkenin içinde bulunduğu durum yüzünden karamsar ve kırılgandır. Gerçeklerden kaçma istekleri onları hayal-hakikat çatışmasının içine çeker. Bu yüzden şiirleri karamsar bir hava taşıırken toplumdan soyutlanmış bir yapıya bürünür.
- ✓ Bu dönem şairlerinin duygu durumu, onları “ah, of, eyvah” gibi ünlemler kullanmaya iter.
- ✓ Şiirlerde dize kırılmaları gözlenir. Divan şiirlerinde bir dize- de ya da beyitte tamamlanan anlam, bu dönem şiirinde bir dizenin ortasında tamamlanabileceği gibi birkaç dizede de tamamlanabilir. Buna **anjanbuman** denir. Batı edebiyatında görülen bu özellik şiirin nesre, şiir dilinin konuşma diline yaklaştırılmasını sağlamış; mensur şiire zemin hazırlamıştır.
- ✓ Servetifünun şiirinde görülen bir başka Batı kaynaklı özellik de “pitoresk”tir. Bu anlayışa göre şairler, bir tablonun altına şiir yazarlar. Bu özellik aynı zamanda dayanır çünkü buna göre şiirde gözlemlere, tasvirlerle yer verilir.
- ✓ Servetifünun şairleri şiirde ahenk unsurlarına önem vermişlerdir. Bunda şiirin biçim özellikleriyle konusunu bütünleştirme isteği etkilidir. Şiirlerinde yakın seslerden oluşan sözcükleri kullanan Servetifünun şairleri, şiirlerinde ve yer vermişlerdir.
- ✓ Servetifünun şiirinde parnasizm ve akımlarının etkileri gözlenir.
- ✓ Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Süleyman Nazif, Ali Ekrem Bolayır, Hüseyin Suat Yalçın, Faik Ali Ozansoy, Celal Sahir dönemin şairleridir.

- ✓ Servetifünun Dönemi’nde edebî faaliyetlerini sürdürmelerine rağmen bu dönem sanat anlayışını benimsemeyen şairler: Nigâr Hanım, İsmail Sefa, Rıza Tevfik, Mehmet Emin Yurdakul ve Mehmet Âkif Ersoy

Servetifünun Dönemi’nde Şiirde Kullanılan Edebî Türler

Serbest Müstezat

- ✓ Müstezat nazım şeklinden uyarlanmıştır, hem aruz hem de hece ölçüsü ile yazılabilir.
- ✓ Uzunlu kısalı dizelerden oluşurken dizelerin sıralanışında bir kural, düzen gözetilmez.
- ✓ Uyak düzeni, şaire göre farklılık gösterebilir.
- ✓ Aruzun çeşitli kalıplarıyla yazılabilir.

Sone

- ✓ Batı edebiyatı kaynaklı, lirik şiirlerdir.
- ✓ İki dörtlük iki üçlük olmak üzere on dört dizeden oluşur.
- ✓ Şiirin asıl teması üçlüklerde işlenirken anlam bakımından en güçlü dizesi son dizedir.
- ✓ abba / abba / acd / ede (eed) şeklinde uyaklanır.

Terzarima

- ✓ Üç üçlük ve bir dizeden oluşur.
- ✓ Bent sayısında bir sınırlama yoktur.
- ✓ *Dante, İlahi Komedya* adlı eserini bu türde yazmıştır.

Triyole

- ✓ Bir ikilik ve iki dörtlükten oluşan toplamda on dizeden meydana gelen nazım şeklidir.
- ✓ İlk dize birinci dörtlülle, ikinci dize ikinci dörtlülle uyaklıdır.
- ✓ Son dize, şiirdeki anlam ve duygu yönünden en güçlü dizedir.

Mensur Şiir

- ✓ Fransız edebiyatından Türk edebiyatına geçmiş edebî türdür.
- ✓ Konu, dil ve anlatım özellikleri açısından şiire; biçim olarak düzyazıya benzer.
- ✓ Türk edebiyatındaki ilk örneklerini Halit Ziya Uşaklıgil kaleme almıştır. Halit Ziya’yı çağdaşı Mehmet Rauf ve Millî Edebiyat sanatçısı Yakup Kadri Karaosmanoğlu izler.

Örnek Metin

Mai Deniz

Sâf ü râkid... Hani akşamki tagayyür, heyecân
Bir çocuk rûhu kadar pür-nisyân
Bir çocuk rûhu kadar şimdi münevver, lekesiz
Uyuyor mâi deniz

Ben bütün bir gecelik cûşîş-i ahzânımla
O hayâlât-ı pêrişânımla
Müteşekki, lâim,
Karşıdan safvet-i mahmûrunu seyretmedeyim

Yok, bulandırmasın âlûde-i zulmet bu nazar
Rûh-i mâ'sûmunu, ey mâi deniz
Âh, lâkin ne zarar
Ben bu gözlerle mükedder, âciz
Sana baktıkça teselli bulurum
Mâi bir göz elem-i kalbime ağlar sanırım

Tevfik Fikret

ahzân: Üzüntü, üzüntüler / **alûde:** Bulanmış / **cûşîş:** Coşkunluk, taşkınlık /
laim: Çekiştiren / **mahmur:** Uykulu, süzgün / **müteşekki:** Yakınan, şikâyet eden / **nisyan:** Unutma, unutuş / **râkit:** Durgun / **saffet:** Safılık, temizlik /
tagayyür: Başkalaşma, değişme

ETKİNLİK-3

a. Şiirin I. bendinin uyak şemasını çıkararak redif ve uyaklarını belirleyiniz.

b. Şiirin teması nedir?

c. Şiirin nazım şekli nedir? Hangi özelliklerinden bu sonuca ulaştınız?

d. Şiirden teşbih ve teşhise örnek oluşturabilecek dizeleri yazınız.

e. Şiirden Servetifünun Dönemi şiirinin hangi özelliklerine ulaşılabilir?

f. *Mai Deniz* parnasizmle ilişkilendirilebilir mi? Neden?

Âh bana bu ketum mehtap dokunuyor, sırf nûr ve cevherden mehtaplar istiyorum; yahut yok, zulmetler olsun, hiçbir nigâh-ı ziyâ ile titrememiş bakir, saf zulmetler olsun; hiçbir enîn-i beşerle sızlamamış ezeli sükûnetler olsun; gideyim, enîn-i amalimi orada dinleyim, mürdezâd ümitlerimi oraya gömeyim.

g. Bu parça hangi metin türünden alınmış olabilir? Neden?

h. Servetifünun Dönemi şiiri ile Tanzimat Birinci Dönemi şiirini tabloda belirtilen başlıklar doğrultusunda karşılaştırınız.

	Tanzimat Birinci Dönem	Servetifünun Dönemi
Sanat Anlayışı		
Tema		
Nazım Şekli		
Sanat Akımı		

Tevfik Fikret
(1867-1915)

- ✓ Tevfik Fikret; sanat hayatının ilk yıllarında “sanat için sanat” anlayışına bağlı kalmış, bu doğrultuda ilk şiirlerinde aşk ve doğa temalarını işlemiştir. 1900’lü yıllardan itibaren “toplum için sanat” anlayışıyla özgürlük ve hak temalarında eserler yazmıştır.
- ✓ Aruzu Türkçeye başarıyla uygulamış ender şairlerden biridir. Şiirlerinde aruz ölçüsünü kullanan şair, bir tek çocuklar için yazdığı şiirleri içeren *Şermin* adlı eserde hece ölçüsünü kullanmıştır.
- ✓ Konuşma dilindeki kimi ifadeleri şiirine taşıyan Tevfik Fikret, şiirlerinde kullandığı kelimelerle biçimsel özellikleri uyumlu hâle getirir. Aruz kalıbıyla içeriğin uyumlu olmasına, müzikaliteye önem verir.
- ✓ Dil anlayışında herhangi bir değişiklik olmayan şairin dili, Servetifünun şiiriyle uyum gösterir. Ağır bir dil kullanmıştır.
- ✓ Tevfik Fikret, anjanbumanı şiirine uygulayarak nazmı nesre yaklaştırmış, aynı zamanda ressam olan şair parnasizmin de etkisiyle pitoreski de uygulamıştır.
- ✓ Şiirdeki beyit hâkimiyetini kıran Tevfik Fikret, serbest müstezat nazım şeklini Türk edebiyatına kazandırmıştır. Şairin kullandığı nazım şekillerinden biri de sonedir.
- ✓ Mehmet Âkif Ersoy ile birlikte Türk edebiyatında manzum hikâyenin en güçlü kalemlerindendir. *Hasta Çocuk*, *Balıkçılar*, *Ramazan Sadakası*, *Verin Zavallılara* şairin bu türdeki en başarılı eserleridir.
- ✓ Parnasizmin Türk edebiyatındaki başlıca temsilcisidir.

Şiirleri: *Haluk’un Defteri*, *Rûbab-ı Şikeste*, *Rûbabın Cevabı*, *Tarih-i Kadim*, *Şermin* (Çocuk şiirleri).

Cenap Şahabettin
(1870-1934)

- ✓ Şiir, tiyatro ve gezi yazısı gibi türlerde eserler kaleme alan şair, Servetifünun şiirinin Tevfik Fikret'ten sonraki en güçlü kalemidir.
- ✓ Döneminin sanat anlayışı olan "sanat için sanat" anlayışını, edebî hayatı boyunca sürdürmüştür.
- ✓ Daha önce Türk şiirinde kullanılmayan tamlamalar kullanmış, bu sebeple de pek çok kişi tarafından eleştirilmiştir. Alışılmamış bağdaştırmaya örnek niteliğindeki bu tamlamalar dilinin ağırlaşmasına, sanatlı bir üslup sahibi olmasına neden olmuştur.
- ✓ Şiirlerini aruz ölçüsüyle yazmış, bazen tek şiirinde birden fazla aruz kalıbı kullanmıştır.
- ✓ Başlıca teması aşk ve doğa olan şiirlerini çoğunlukla serbest müstezat nazım şekliyle okuyucuya sunmuştur.
- ✓ Nesir türünde de oldukça başarılı olan şair, Avrupalı gezi yazısının ilk örneklerini vermiştir. Nesir türündeki eserlerinde de dili ağır ve sanatlıdır.
- ✓ *Tiryaki Sözleri* adlı eserindeki özlü sözleri yıllarca dilden dile aktarılmıştır.
- ✓ Türk edebiyatında sembolizm ve parnasizmin önemli temsilcileri arasında yer alır.
- ✓ Cenap Şahabettin'in *Tâmât* adlı bir şiir kitabı vardır. O şiirlerini *Evrak-ı Leyal* adı altında toplamak istemiş fakat bunda başarılı olamamıştır.
- ✓ *Elhan-ı Şîta (Kış Şarkıları)* adlı şiiri oldukça ünlüdür.

Şiir: *Tâmât...*

Tiyatro: *Körebe, Küçük Beyler, Yalan.*

Düzyazı: *Hac Yolunda, Afak-ı Irak, Avrupa Mektupları, Suriye Mektupları, Nesr-i Harp, Nesr-i Sulh, Tiryaki Sözleri, Evrak-ı Eyyam.*

Servetifünun Dışındaki Türk Şiiri

Servetifünun Dönemi, Türk şiirinin modernleşmesinde önemli bir aşama olmuş, Tanzimat Edebiyatı ile başlayan yenileşme tam anlamıyla Servetifünun Dönemi'nde gerçekleşmiştir. Türk şiirinin yenileşmesinde önemli adımların atıldığı bu dönemde, Servetifünun'un sanat anlayışını benimsememiş, kendine özgü şiir anlayışıyla edebî faaliyetlerini sürdüren şairler de vardır. Bu şairlerden bazıları Batılılaşmanın karşısında yer almaz ve edebiyatın halka hitap etmesi gerektiğini savunur.

- ✓ Nigâr Hanım, İsmail Safa kısmen divan edebiyatı geleneğine bağlı kalmışlardır.
- ✓ Rıza Tevfik, Servetifünun anlayışına tam olarak kayıtsız değildir. Hem Servetifünun şiirinin biçim ve dil özelliklerinden hem de halk şiirinin biçim ve dil özelliklerinden yararlanmıştır.
- ✓ Mehmet Emin, Servetifünun Dönemi nazım şekillerini kullansa da hece ölçüsüyle, sade bir dille şiir yazma düşüncesinde olmuştur.
- ✓ Osmanlı Türkçesi ve konuşma dilinin anlatım olanaklarını, divan edebiyatının nazım biçimleri ve ölçüsüyle birleştiren ise Mehmet Âkif'tir.
- ✓ Mehmet Âkif ve Mehmet Emin, asıl varlıklarını Millî Edebiyat Dönemi'nde ortaya koymuşlardır.

Şair Nigâr Hanım	<i>Efsûs</i>
İsmail Safa	<i>Sünûhât</i>
Rıza Tevfik	<i>Serab-ı Ömrüm</i>
Mehmet Emin Yurdakul	<i>Türkçe Şiirler</i>
	<i>Türk Sazı</i>
	<i>Tan Sesleri</i>
	<i>Turan'a Doğru</i>

1. Aşağıdakilerden hangisi Tanzimat Dönemi sanatçılarından biri değildir?

- A) Şinasi B) Namık Kemal
C) Tevfik Fikret D) Muallim Naci
E) Abdülhak Hamit Tarhan

2. Birinci Dönem Tanzimat şiiriyle İkinci Dönem Tanzimat şiiri;

- I. sanat anlayışı,
II. dil anlayışı,
III. ölçü

özelliklerinin hangileri bakımından birbirinden ayrılır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

3. Servetifünun şiiriyle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) "Sanat için sanat" anlayışı doğrultusunda, bireysel kollarında şiirler yazılmıştır.
B) Aruz ölçüsü kullanılmıştır.
C) Sone, terzarima, triyole gibi Fransız edebiyatından alınmış nazım biçimleri kullanılmıştır.
D) Göz için kafiye anlayışı hâkimdir.
E) Dil oldukça ağırdır, daha önce kullanılmayan sözcük ve tamlamalara yer verilmiştir.

4. Tevfik Fikret, Servetifünun Edebiyatı'nın önde gelen şairlerinden biridir. "Sanat için sanat" anlayışıyla başladığı sanat hayatını, "toplum için sanat" anlayışıyla sürdürür. Eserlerini aruz ölçüsüyle yazan şair, bir tek çocuklar için yazdığı şiirleri topladığı eserinde hece ölçüsünü kullanmıştır.

Bu parçada söz edilen eser aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ah Nejat B) Şermin
C) Doksan Beşe Doğru D) Han-ı Yağma
E) Tarih-i Kadim

5. • Birinci Dönem Tanzimat şiirinin önde gelen isimlerinden biridir.
• Eski şiir kültürüyle yetişen şair, sonradan yeni şiir anlayışını benimser.
• Hem sanat anlayışı hem de kişilik olarak romantiktir.
• Şiirleri, şair hayatıyken kitap hâlinde basılmamıştır.

Bazı edebî özellikleri verilen şair aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ziya Paşa
B) Sadullah Paşa
C) İbrahim Şinasi
D) Recaizade Mahmut Ekrem
E) Namık Kemal

6. Türk edebiyatına Fransız edebiyatından geçmiş edebî metinlerden biridir. İçerik, dil ve üslup özellikleri açısından şiire, biçimsel özellikleri açısından da nesre benzer. Bu türün ilk örneklerini Servetifünun Dönemi'nin önde gelen sanatçılarından Halit Ziya vermiştir.

Bu parçada tanıtılan edebî tür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sone B) Serbest müstezat
C) Triyole D) Mensur şiir
E) Balad

7. Aşağıdaki sanatçı-eser eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

- A) Şinasi - *Müntehabat-ı Eş'ar*
B) Ziya Paşa - *Eş'ar-ı Ziya*
C) Muallim Naci - *Şerâre*
D) Abdülhak Hamit Tarhan - *Makber*
E) Recaizade Mahmut Ekrem - *Ateşpâre*

8. Aşağıdakilerden hangisi Cenap Şahabettin'in şiir türündeki eseridir?

- A) *Tâmât* B) *Afak-ı Irak*
C) *Tiryaki Sözleri* D) *Hac Yolunda*
E) *Avrupa Mektupları*